

STYRELSEN FOR
PATIENTSIKKERHED

Anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile

Information til tandlæger

Hvad betyder reglerne for dig?

Denne pjece informerer om Lov nr. 655 af 8. juni 2017 om
anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile

Maj 2019

Anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile

Hvad betyder reglerne for dig?

Hvad er baggrunden for reglerne om brug af tvang i somatikken?

Før 1. januar 2018 har det ikke været tilladt for tandlæger (og læger) at gennemføre en somatisk behandling af varigt inhabile patienter, hvis de modsætter sig en nødvendig behandling, som ubehandlet ville betyde en forringelse af deres helbred.

For at sikre den rette behandling og dermed varetage denne sårbare patientgruppes interesser er der trådt nye regler i kraft 1. januar 2018. Reglerne betyder, at det er muligt – som en sidste udvej – at anvende tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile.

Hvornår må der anvendes tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile?

Anvendelse af tvang kan alene besluttes af tandlæger og læger. At anvende tvang kan overvejes i de situationer, en varigt inhabil patient ikke ønsker at modtage behandling, og som ubehandlet vil kunne medføre en væsentlig forringelse af patientens helbred.

Anvendelse af tvang skal ses som en sidste udvej og begrænses til det absolut nødvendige, og de tvangstiltag, der anvendes, skal være rimelige i forhold til behovet for behandling.

Inden du som tandlæge beslutter at anvende tvang, skal du forsøge at opnå patientens frivillige medvirken til behandling.

Det betyder, at patienten skal inddrages mest muligt, og at alle tillidsskabende tiltag skal være afprøvet. Når beslutningen om tvang er truffet, skal patienten også informeres om dette.

Hvis der er tale om en situation, hvor øjeblikkelig behandling er påkrævet for patientens overlevelse eller for på længere sigt at forbedre patientens chance for overlevelse eller for et væsentligt bedre resultat af behandlingen, vil det fortsat være muligt at behandle efter sundhedslovens § 19.

Hvilke patientgrupper er omfattet af de nye regler, og hvad vil det sige at være varigt inhabil?

Reglerne omfatter patienter, der er fyldt 15 år, og som varigt mangler evnen til at give informeret samtykke til behandling. Det drejer sig om patienter med en varigt nedsat psykisk eller kognitiv funktionsevne, uanset om funktionsnedsættelsen er medfødt eller erhvervet. Det kan fx være udviklingshæmmede, patienter med demens eller hjerneskadede. Patientgruppen omfatter dermed samme personkreds, som er omfattet af § 18 i sundhedsloven. Reglerne gælder dog ikke for patienter, der er omfattet af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien.

NB! *Vær opmærksom på at patienten kan have oprettet et behandlings-testamente, hvor denne fravælger anvendelse af tvang – læs mere på side 5.*

Reglerne gælder dog ikke for patienter, der er omfattet af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien.

Hvem må anvende tvang – og hvor?

Det er tandlæger (og læger), der kan beslutte, at en varigt inhabil patient skal tvangsbehandles.

Du må som tandlæge gerne delegere selve gennemførelsen af tvangsbehandlingen til andre, fx sygeplejersker, social- og sundhedsassistenter og pædagoger (i henhold til de almindelige regler for delegation). Det gælder også de tvangsindgreb, der kan være nødvendige for at gennemføre behandlingen, fx fastholdelse af patienten. Men det er dig som tandlæge, der har det overordnede ansvar for behandlingen og for, at de personer, der medvirker i tvangen, har fået klar og entydig instruktion.

Tvang kan anvendes inden for sundhedsvæsenet eller andre steder, hvor der udføres sundhedsfaglig virksomhed af sundhedspersoner dvs. på sygehuse og i læge- og tandlægepraksis, men fx også på plejecentre, på bosteder, i borgernes eget hjem, i den kommunale tandpleje m.v.

Hvilke former for tvang er der tale om?

Tvang kan komme på tale, når der er et konkret og aktuelt behov for at behandle en varigt inhabil patient, som ellers ville opleve unødvendige smerter og lidelser uden behandling. Det kan fx dreje sig om at udføre tandbehandling, bedøvelse og kirurgiske indgreb.

For at gennemføre tvangsbehandlingen kan det være nødvendigt at anvende tvangsindgreb som fx fysisk fastholdelse eller indgivelse af beroligende medicin.

For al tvang gælder, at man skal bruge de indgreb, der er mest skånsomme for patienten, og at tvangen ikke må erstatte andre beroligende og tillidsskabende initiativer. Det er ikke tilladt at bruge hjælpemidler, fx bælte til fiksering, til fastholdelse af patienten.

Det er en mulighed for dig som tandlæge at tvangsindlægge en patient på et offentligt sygehus, hvis det skønnes nødvendigt for at gennemføre tvangsbehandlingen. Bemærk at der er overtandlægen (eller dennes stedfortrædende tandlæge) på den afdeling, hvor patienten tvangsindlægges, der træffer den endelige beslutning om hvorvidt tvangsindlæggelsen skal ske.

Under tvangsindlæggelsen kan overtandlægen (eller dennes stedfortrædende tandlæge) på den afdeling, hvor patienten er tvangsindlagt, beslutte, at patienten skal tilbageholdes eller tilbageføres, hvis han eller hun har forladt afdelingen. Det er også en mulighed at foretage personlig hygiejne ved tvang på patienter, der er tvangsindlagt.

Case

Mads er en yngre, svært udviklingshæmret mand, som bor på et bosted. Han giver udtryk for, at det gør ondt, når han spiser, og personalet er bekymrede for hans tænders tilstand. Mads har ikke været til tandlæge i mange år, og han har som barn haft flere dårlige oplevelser hos tandlægen. Personalet på bostedet kontakter Mads' forældre og får bestilt en tid hos tandlægen. Ud fra personalets beretning bedømmer tandlægen, at Mads formentlig har alvorlig caries, og at tilstanden vil blive forværret uden tandbehandling.

På sigt vil Mads' smerter blive forværret, og han risikerer at miste flere tænder. Men Mads vil ikke give tandlægen lov til at lave en ordentlig undersøgelse, og han vil slet ikke høre tale om at lade tandlægen bore i sine tænder. Tandlægen vurderer, at Mads er varigt inhabil, og Mads' forældre giver samtykke til, at tandlægen med hjælp fra en tandplejer fastholder Mads, mens hun gennemfører undersøgelse og behandling af Mads' tænder. Mads stritter først imod, men efter kort tid slapper han af, og tandlægen kan gennemføre undersøgelse og behandling.

Informeret samtykke og samtykke til tvang

Der er tale om et todelt samtykke, idet lægen eller tandlægen skal opnå samtykke eller tilslutning både til selve behandlingen og samtykke eller tilslutning til brug af tvang i forbindelse med behandlingen.

Når du som tandlæge beslutter at gennemføre behandling på en varigt inhabil patient mod dennes vilje, er det et krav, at der indhentes et informeret samtykke til behandlingen fra nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtige for den pågældende patient. En fremtidsfuldmægtig er en person, man på forhånd kan udpege, hvis det skulle ske, at man på et tidspunkt mister evnen til selv at tage vare på sine økonomiske og/eller personlige forhold.

Kravene om informeret samtykke er de samme krav som i andre situationer og fremgår af sundhedslovens § 18.

Hvis det ikke er muligt at få samtykke fra nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtige kan du i stedet indhente faglig tilslutning fra en anden tandlæge med faglig indsigt på behandlingsområdet.

Denne anden tandlæge må ikke tidligere have deltaget i eller være tiltænkt at deltage i behandling af den varigt inhabile patient og forudsættes derudover at være uafhængig af den behandelende tandlæge – det vil sige uvildig.

Det er også muligt at søge Styrelsen for Patientsikkerhed om tilslutning til behandlingen, jf. sundhedslovens § 18, stk. 4, hvis sundhedspersonen skønner, at de nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtigen forvalter samtykket på en måde, der åbenbart vil skade patienten eller behandlingsresultatet.

Ud over indhentelse af informeret samtykke eller faglig tilslutning til behandlingen skal du som tandlæge også indhente samtykke eller tilslutning (se ovenfor) til at behandlingen gennemføres med tvang. Det er en betingelse for beslutninger om tvangsindgreb, at patientens nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig har givet samtykke til tvangsindgrebet, eller at der er indhentet faglig tilslutning til det.

Beslutningen om at anvende tvang kan maksimalt gælde i fire måneder. Tvangsbehandlingen skal afbrydes straks, hvis lovens betingelser ikke længere er opfyldt.

Behandlingstestamente giver mulighed for fravalg af behandling med tvang

Et behandlingstestamente giver habile borgere over 18 år mulighed for at fravælge fremtidig anvendelse af tvang ved behandling af somatisk sygdom. Behandlingstestamentet gælder i det tilfælde, at en borger kommer i en situation, hvor han/hun ikke længere er i stand til at tage vare på sig selv og derfor er blevet vurderet varigt inhabil.

Læger, øvrigt sundhedspersonale og andet personale skal handle i overensstemmelse med de beslutninger, der er anført i borgerens behandlingstestamente, hvis et sådant er udfyldt. Oplysninger om en borgers behandlingstestamente kan hentes på www.fmk-online.dk.

Læs mere om behandlingstestamentet på Styrelsen for Patientsikkerheds hjemmeside.

Krav om tvangsprotokol

Ved enhver beslutning om og anvendelse af tvang i forbindelse med behandling af varigt inhabile skal der udarbejdes en tvangsprotokol. Tvangsprotokollen eller kopi heraf skal indgå i patientjournalen. Tvangsprotokollen skal bl.a. indeholde oplysninger om baggrunden for den beslutning, der er taget om anvendelse af tvang, varigheden af tvangsbehandlingen, behandlingsstedet, m.v. Du kan finde de specifikke krav til indholdet i tvangsprotokollen Styrelsen for Patientsikkerheds hjemmeside.

Krav om erklæring til brug ved tvangsindlæggelse

Hvis du træffer beslutning om at tvangsindlægge en varigt inhabil patient i forbindelse med somatisk behandling, skal du udfærdige en erklæring, som indgår i journalen, og som er et krav i forbindelse med tvangsindlæggelsen.

Erklæringen skal indeholde en række oplysninger om patienten, sygdomsforløbet, detaljer om det informerede samtykke mv. Du kan finde de specifikke krav til indhold på Styrelsen for Patientsikkerheds hjemmeside.

Indberetning af tvang til Sundhedsdatastyrelsen

Du har som tandlæge pligt til at indberette til Sundhedsdatastyrelsen, når du træffer beslutning om tvangsbehandling, om anvendelse af fysisk fastholdelse og/eller beroligende medicin, om tvangsindlæggelse i forbindelse med tvangsbehandling, endelig beslutning om tvangsindlæggelse og beslutning om tilbageholdelse og tilbageførsel.

Du kan læse, hvilke oplysninger du skal indberette på Styrelsen for Patientsikkerheds hjemmeside.

Har du truffet beslutningen som ansat på et sygehus, skal du foretage indberetningen i Landspatientregistret.

Har du truffet beslutningen som led i dit arbejde i primærsektoren, skal du foretage indberetningen via SEI-systemet.

Fristen for at indberette oplysninger om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile er senest den 10. i måneden efter beslutningen er truffet.

Læs mere om hvordan du skal foretage indberetningerne på Styrelsen for Patientsikkerheds hjemmeside.

Om Tvangsbehandlingsnævnet

For at sikre patienternes retssikkerhed er der per 1. januar 2018 oprettet et klagenævn – Tvangsbehandlingsnævnet. Nævnet behandler klager over tandlægers beslutninger om anvendelse af tvang. Tvangsbehandlingsnævnet sekretariatsbetjenes af Styrelsen for Patientklager.

Klagemuligheder og klagefrister

Alle med retlig interesse er berettigede til at klage – dvs. patientens nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtige og patienten selv.

Hvis du som tandlæge har besluttet at anvende tvang, har du pligt til at vejlede den nærmeste pårørende, værgen eller fremtidsfuldmægtigen, som har givet informeret samtykke, om muligheden for at klage til Tvangsbehandlingsnævnet.

Som tandlæge har du også pligt til at indbringe sagen for nævnet, hvis klager ønsker det.

Indbringes en sag for Tvangsbehandlingsnævnet, skal du sende sagens akter til nævnet inden for 48 timer, hvis beslutningen om tvangsbehandling fortsat er gældende, og ellers indenfor 6 hverdage.

En klage har opsættende virkning. Det betyder, at du ikke må iværksætte eller gennemføre den påtænkte behandling, hvis der klages over beslutningen, indtil der er truffet afgørelse i klagesagen. Kun hvis beslutningen godkendes af nævnet og betingelserne fortsat er opfyldt, kan behandlingen gennemføres med tvang.

På Styrelsen for Patientklagers hjemmeside kan du se hvilke akter, du har pligt til at sende til Tvangsbehandlingsnævnet i forbindelse med en klagesag.

Fristen for at klage til Tvangsbehandlingsnævnet er inden 2 år fra det tidspunkt, hvor klageren var eller burde være bekendt med forholdet og senest 5 år efter forholdet fandt sted.

Lovgrundlag for denne tekst

Lov nr. 655 af 8. juni 2017 om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile med senere ændringer og tilhørende bekendtgørelser.

Læs mere

Læs mere på Styrelsen for Patientsikkerheds hjemmeside: www.stps.dk/tvang-somatisk-behandling.

STYRELSEN FOR
PATIENTSIKKERHED

Styrelsen for Patientsikkerhed

Islands Brygge 67
2300 København S
Tlf.: +45 7228 6600
E-mail: stps@stps.dk

www.stps.dk